

Statenmededeling

Onderwerp

Tussentijdse beleidsevaluatie – ex durante onderzoek Brabantse Aanpak Leegstand

Datum

27 november 2018

Documentnummer

GS: 4436517

PS: 4447680

Aan Provinciale Staten van Noord-Brabant,

Kennisnemen van

De tussentijdse beleidsevaluatie – ex durante onderzoek van het programma de Brabantse Aanpak Leegstand met als bijlage de rapportage inzake motie “Ruim baan voor nieuwe woonvormen”

Aanleiding

Eind 2016 is het programma [Brabantse Aanpak Leegstand](#) vastgesteld voor de periode 2016 tot en met 2019. Conform afspraak met uw Staten wordt u eind 2018 geïnformeerd over de vorderingen en bevindingen door middel van een onafhankelijk onderzoek. Tijdens uw bespreking van de [Voortgangsrapportage Brabantse Aanpak Leegstand 2017](#) op 19 januari 2018 hebt u aangegeven welke vragen u in het ex durante onderzoek beantwoord wilt zien.

Het programma Brabantse Aanpak Leegstand verkeert in de fase van uitvoering en ontwikkeling. Een volledige beleidscyclus is nog niet gerealiseerd. Een beleidsevaluatie 217a is nog niet aan de orde. Daarom is gekozen voor een ex durante onderzoek. Vanwege het ex durante karakter van dit onderzoek heeft de reflectie van betrokkenen bij het programma Brabantse Aanpak Leegstand de belangrijkste input geleverd voor dit onderzoek.

De nadruk van het onderzoek ligt op de aanpak van de Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB).

Op 20 april 2018 hebt u middels de motie ‘[Ruim baan voor nieuwe woonvormen](#)’ bij ons college aandacht gevraagd voor initiatieven voor niet-traditionele woonvormen, zowel in de stad, de kleine kernen als in het buitengebied en hiertoe te komen met een voorstel en zo nodig tot aanpassing

van de Verordening Ruimte. Wij hebben u eerder geïnformeerd, dat wij het PON opdracht zouden geven om dit als apart onderdeel toe te voegen aan de tussentijdse beleidsevaluatie van het programma Brabantse Aanpak Leegstand. Het verslag van dit onderzoek met conclusies en aanbevelingen is als bijlage opgenomen bij de rapportage Tussentijdse beleidsevaluatie Brabantse Aanpak Leegstand. Onder 'Consequenties' vindt u ook dit thema terug.

Datum

27 november 2018

Documentnummer

GS: 4436517

PS: 4447680

Bevoegdheid

Op grond van uw verzoek tot tussentijdse evaluatie legt ons college verantwoording af aan Provinciale Staten over het uitgevoerde beleid.

Kernboodschap

De belangrijkste bevindingen en aanbevelingen uit het rapport hebben we op een rij gezet:

Het provinciale programma Brabantse Aanpak Leegstand is op de goede weg. Er wordt veel ondernomen, zowel op het gebied van het verzamelen van kennis, het faciliteren van experimenten en het leren werken in de geest van de omgevingswet.

De regelluwe experimenten zijn een voorbeeld voor andere programma's. De provinciale houding en rol in de experimenten worden gewaardeerd door de lokale partners. De experimenten leren veel over het werken in de geest van de omgevingswet. De gebiedsgerichte integrale aanpak blijkt een ingewikkelde maar succesvolle manier van werken. Ook het werkende weg vanuit praktijkervaringen vertalen van knelpunten in nieuwe instrumenten (zoals VABIMPULS vouchers voor nog stoppende boeren en boeren die willen omschakelen, de koppeling met ondermijning, de sloopexperimenten en dergelijke) bieden waardevolle leerlessen voor andere provinciale programma's.

1. Innovatieve acties

Het programma Brabantse Aanpak Leegstand is goed op weg. Er wordt data verzameld en gebundeld, waarmee de omvang van de leegstand in Brabant in beeld is gebracht (monitor stand van leeg). In zes gemeenten (Asten, Boxmeer, Gemert-Bakel, Oss, Hilvarenbeek en Zundert) zijn experimenten gestart voor de aanpak van Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB's).

In de Taskforce VAB's hebben bestuurders van inmiddels 35 Brabantse gemeenten zich gecommitteerd om de VAB-problematiek samen aan te gaan en kennis en ervaringen met elkaar te delen.

Vanuit de Taskforce VAB's is het initiatief gekomen voor de VABIMPULS. Naast een kennisplatform, inspiratiebox en gidsgemeenten kent VABIMPULS ook een voucherregeling.

Binnen de provincie Noord-Brabant wordt vanuit het programma Leegstand cross-sectoraal samengewerkt met andere programma's, zoals ondermijning, agrofood, erfgoed en wonen. Deze samenwerking wordt als waardevol ervaren. Thema's worden gezamenlijk opgepakt en kennis en ervaringen worden onderling gedeeld.

Datum

27 november 2018

Documentnummer

GS: 4436517

PS: 4447680

De provincie Noord-Brabant heeft bij de aanpak van leegstand te maken met verschillende rollen. Waar zij bijvoorbeeld toetsend op beleidskaders vooral een rechtmatige rol heeft, stelt zij zich in de experimenten responsief op. Randvoorwaarden staan centraal en het experiment start vanuit de samenleving of er wordt tenminste lokaal regie gevoerd.

2. Geleerde lessen uit de VAB-experimenten

De experimenten zijn in feite een opmaat naar het werken in de geest van de omgevingswet. Doordat de lokale context bepalend is voor hoe de experimenten lokaal vorm krijgen, verschillen de experimenten sterk van elkaar. De experimenten zijn elk op hun eigen manier succesvol en dat maakt definiëring van 'succes' lastig. In elk geval blijkt het een belangrijke succesfactor als zoveel mogelijk mensen en partijen van begin af aan met elkaar werken aan de totstandkoming van een nieuwe manier van werken.

Wel is het zaak om bewust te zijn van het feit dat door het etiket 'pilot' positieve energie ontstaat en het idee dat alle oplossingen mogelijk zijn. Het is belangrijk goed na te denken over de status van de initiatieven na de pilotfase.

Tevens biedt het meerwaarde als de experimenten fungeren als ambassadeurs naar nieuwe initiatieven toe en er een lerende aanpak wordt ontwikkeld om de geleerde lessen uit de experimenten toegankelijk en toepasbaar te maken voor andere gemeenten en initiatieven in de toekomst. Belangrijk is dat de provincie ook partner blijft als experimenten niet lukken.

3. Geleerde lessen uit VABIMPULS

VABIMPULS helpt om beweging te stimuleren bij individuele eigenaren. Deze aanpak biedt ook kansen voor de aanpak van andere vormen van leegstaand vastgoed (retail, winkels, bedrijven).

De voucherregeling van VABIMPULS wordt tot nu toe positief beoordeeld door gebruikers. De provincie steekt haar nek uit en stimuleert om tot beweging te komen.

Een aantal eigenaren had echter een proactievare en creatievare houding van de expert of deskundige verwacht. Zij verwachtten dat de grenzen meer opgezocht zouden worden en de focus meer zou liggen op het plan van de ondernemer en hoe dit mogelijk gemaakt kan worden passend bij de omgeving. Er blijkt ook teleurstelling bij een deel van de aanvragers over de rol en inzet van de gemeente, omdat zij niet voldoende buiten de gebaande paden treden. Om teleurstelling te voorkomen is inzetten op verwachtingsmanagement en verbetering van onderlinge communicatie een belangrijk aandachtspunt voor de komende tijd.

Aanbevelingen op hoofdlijnen

4. Werk integraal!

- Kies voor integrale bespreking casuïstiek.
- Integreer instrumenten, doelen en middelen
- Zet meer in op het delen van data
- Blijf lokaal de verbinding zoeken

5. Kies voor een gebiedsgerichte aanpak

- Ga gebiedsgericht aan de slag
- Kies voor maatwerk
- Faciliteer gebieds-/omgevingsvisies en de gezamenlijke dialoog
- Doe het samen!
- Zet ook in op voorkomen van leegstand
- Zorg voor verbinding tussen VABIMPULS vouchers en experimenten VAB-aanpak
- Help lokale ondersteuningsnetwerken
- Verdiep je in het perspectief van de agrariër
- Onafhankelijke adviseur is een pré
- Verwachtingsmanagement is onmisbaar
- Herbestemming niet altijd beste oplossing: ook sloop biedt kansen

6. Cultuurverandering in overheidsland noodzakelijk

- Stuur niet uitsluitend op regels, maar in de geest van de omgevingswet, stuur op doelen en kwaliteit
- Omgevingswet vraagt om een andere manier van werken: durf los te laten
- Werk vanuit één overheid
- Leren werken in de geest van de omgevingswet vraagt tijd en ruimte
- Zet meer in op ondersteuning en faciliteren gemeenten

7. Breng kennis en ervaringen samen in één instrument

- Kies voor een lerende aanpak en structuur
- Doorontwikkelen uitwisseling kennis en ervaring gewenst
- Bouw een Community of Practice

Consequenties

1. Innovatieve acties en uitgangspunten continueren in 2019 (ad 1 + 4)

De uitkomsten van het ex durante onderzoek laten zien dat de uitgangspunten, programmalijnen en innovatieve acties die we in deze bestuursperiode in het programma Brabantse Aanpak Leegstand hanteren breed worden gesteund en benut. Het programma is een voorbeeld van het nieuwe werken in de geest van de Omgevingswet, maar we moeten nog meer aandacht hebben voor samenwerken als één overheid en hiervoor is cultuurverandering bij zowel gemeenten als provincie nodig. Gezien de looptijd van het programma Brabantse Aanpak Leegstand (tot en met 2019) zullen wij bij de voorzetting van

Datum

27 november 2018

Documentnummer

GS: 4436517

PS: 4447680

het programma hier nadrukkelijk afspraken over maken in onze samenwerking met gemeenten.

Datum

27 november 2018

Documentnummer

GS: 4436517

PS: 4447680

2. Uitbouwen monitor Stand van Leeg (ad 1)

Objectieve gegevens over leegstand in Brabant zijn onontbeerlijk voor een adequate aanpak. Daarom zullen wij de samenwerking met CBS, IPO, Rijksoverheid en Alterra/Wur voortzetten. Op deze manier slagen we erin de kwaliteit van de data continu te verbeteren en te verfijnen. De data op provinciale, regionale en lokale schaal stellen we beschikbaar aan gemeenten, RRO's en andere partners via onze website www.brabant.nl/leegstand¹ en we brengen deze ook anderszins breed onder de aandacht.

3. Ook in 2019 samenwerking in de Taskforce VAB's (ad 3)

Voor de aanpak van leegstand in het buitengebied, in het bijzonder van leegstand van agrarische gebouwen, hebben wij in deze bestuursperiode de samenwerking met de Taskforce VAB's opgebouwd. Het VAB-vraagstuk wordt door gemeenten als zeer urgent ervaren en kreeg in lokale bestuursakkoorden een prominente plaats na de verkiezingen van maart 2018. De Taskforce kent een groeiend aantal deelnemers. Inmiddels hebben 35 gemeenten/wethouders zich gemeld. Het onderzoek is in de Taskforce van 8 november jl. besproken. De Taskforce wil de samenwerking in 2019 verder uit te bouwen, met onder meer:

- de samenwerking in gebiedsontwikkeling
- de aanpak van sloop (in 6 tot 8 pilotgemeenten)
- het samenspel (sub)regio-provincie (te beginnen in de Kempen)
- de gewenste cultuurverandering bij het samenwerken in de geest van de Omgevingswet (Bindend Besturen in Brabant)

4. VABIMPULS (ad 2)

Van de voucheraanpak VABIMPULS wordt breed gebruik gemaakt. De uitkomsten van de community laten zien dat de voucheraanpak breed wordt gewaardeerd door gebruikers en andere betrokkenen. Communicatie en verwachtingenmanagement is van groot belang en wij hebben VABIMPULS gevraagd hieraan (nog beter) aandacht te geven. De aanpak kan mogelijk ook inspirerend zijn in andere experimenten en gebiedsontwikkelingen en wij zullen alert zijn om nieuwe kansen te benutten. Voor de huidige regelingen VABIMPULS (voor eigenaren die al gestopt zijn, voor stoppende boeren en voor omschakelaars) zullen we in het voorjaar van 2019 de balans opmaken, zowel wat betreft de eerste inhoudelijke resultaten als wat betreft de praktische uitvoering.

5. Van lokale experimenten naar gebiedsontwikkeling (ad 4 + 5)

Wij continueren onze inzet en samenwerking met gemeenten in de experimenten voor de aanpak van VAB-vraagstukken. In deze experimenten is een organische

¹ eind november komen nieuwe cijfers beschikbaar. In resumptie link naar de cijfers opnemen

ontwikkeling te zien naar een gebiedsgerichte aanpak. De aanpak van leegstand vraagt om een brede(re) transformatie-aanpak, waarin leegstand wordt aangepakt in combinatie met de realisatie van andere, nieuwe maatschappelijke opgaven in de streek.

Een nieuw voorbeeld van deze gebiedsgerichte aanpak is de voorbereiding van de pilot Omgevingsvisie voor het buitengebied van Zundert, waarin de provincie participeert vanuit verschillende programma's (Brabantse Aanpak Leegstand en Klimaatadaptatie/Robuuste Beekdalen en Sociale Veerkracht) samen met de gemeente Zundert, Waterschap Brabantse Delta en dorpsraden uit de kernen van Zundert. In deze vernieuwende samenwerking werken wij in de geest van de Omgevingswet.

Datum

27 november 2018

Documentnummer

GS: 4436517

PS: 4447680

6. Cultuurverandering, integraliteit en instrumenten (ad 4 + 6)

Voor de aanpak van leegstand zijn veel instrumenten beschikbaar. Het gaat er om die goed te gebruiken. De uitkomsten van het ex durante onderzoek ondersteunen dit. Zo kan regelgeving als instrument prima worden gebruikt voor de realisatie van oplossingen, maar dit wordt niet altijd zo ervaren. In de uitvoering is maatwerk vereist. De uitdaging is om, binnen de door de partners gestelde kaders en gehanteerde waarden, regelgeving meer en vaker te benutten als instrument om te de door die partners gewenste verbetering van de omgevingskwaliteit te realiseren. Dat vraagt een cultuuromslag die veel meer gericht is op het maken van een afweging vanuit de opgave dan puur vanuit regels.

De samenwerkende gemeenten in de Kempen organiseren zich om in de regio eigenaren en andere bewoners behulpzaam te zijn in hun oriëntatie op de toekomst van hun gebied. In de regio worden netwerken met ondersteuners voor eigenaren en bewoners georganiseerd. Vanuit het programma Brabantse Aanpak Leegstand in samenwerking met andere programma's maken we een plan om het samenspel zowel in de regio als tussen regio en provincie soepel en goed te laten verlopen. Onderdeel hiervan zijn kennisateliers, integrale instrumentenkoffers, samenwerking in de backoffice van een (sub)regionaal loket. Ervaringen uit deze pilot zullen benut worden voor de provinciale samenwerking in en met andere (sub)regio's.

7. Kennisdeling/kennisplatform(s) (ad 7)

De Taskforce zien wij als een belangrijk forum om in samenhang en op verschillende terreinen een extra accent op kennisdeling te initiëren. Daarnaast zullen we de kenniscommunity van VABIMPULS/BrabantAdvies inzetten om de kennis die de eigenaren en deskundigen opdoen met de aanpak van hun VAB-vraagstukken breed voor Brabant (via de website www.VABIMPULS.nl en via bijeenkomsten van deskundige en werkateliers) beschikbaar te stellen. Op verzoek van gemeenten/Taskforce is daaraan ook een Inspiratiebox toegevoegd met voorbeelden van initiatieven en praktijken van Brabantse gemeenten. Deze wordt op verzoek van ons verder aangevuld zodat deze beter benut kan worden.

Voor bestuurders, ondernemers, ambtenaren en burgers start in januari 2019 het Kennisprogramma "Bindend Besturen in Brabant" in samenwerking met Tilburg University, om knelpunten en misverstanden in de samenwerking op te lossen en te komen tot een evidence based Brabantse aanpak van samenwerking. In de Taskforce VAB's benutten we deze en andere opgedane kennis om de samenwerking in de vernieuwing van het buitengebied en de samenwerking stedelijk-buitengebied inclusief de aanpak van leegstand optimaal verder te helpen.

Datum

27 november 2018

Documentnummer

GS: 4436517

PS: 4447680

8. De uitkomsten van de community naar aanleiding van de motie Ruim Baan voor Niet Traditionele Woonvormen

De PON-rapportage van de community "Ruim baan voor nieuwe woonvormen" met conclusies en aanbevelingen is als bijlage opgenomen en tevens via de link www.brabant.nl/nieuwewoonvormen direct op onze website in te zien.

Wij zullen u in december uitgebreid informeren over de voortgang van de Brabantse Agenda Wonen en de vervolgvormen ten aanzien van de uitkomsten van het PON-onderzoek. De uitkomsten worden ook op korte termijn gedeeld met de deskundigen en specialisten van VABIMPULS, de Taskforce VAB's en (sub)regionale netwerken zoals die in de Kempen worden ontwikkeld. Wij zullen hen tevens het voorstel doen samen met een aantal in Brabant actieve wooncollectieven en -netwerken en in het kader van de samenwerking met het programma Sociale Veerkracht in het voorjaar van 2019 een kennisatelier te organiseren.

Europese en internationale zaken

Niet van toepassing.

Communicatie

Recent zijn de concept resultaten van het onderzoek besproken met de gemeenten in de taskforce VAB's. Op basis van de gevoelde urgentie van het vraagstuk en de uitkomsten van het onderzoek heeft de Taskforce de wens onderstreept om de samenwerking in 2019 verder uit te bouwen op basis van enkele aanbevelingen uit het onderzoek. Het onderzoek wordt breed digitaal beschikbaar gesteld.

Vervolg

De uitkomsten van dit onderzoek bieden input voor accenten in het laatste jaar van het programma en bieden u als Provinciale Staten input voor besluitvorming over de toekomst daarna.

Bijlagen

1. Tussentijdse beleidsevaluatie Brabantse Aanpak Leegstand
2. Rapportage inzake motie "Ruim baan voor nieuwe woonvormen"
3. Factsheet Tussentijdse beleidsevaluatie Brabantse Aanpak Leegstand
4. Praatplaat samenhang dossiers ruimte

Datum

27 november 2018

Documentnummer

GS: 4436517

PS: 4447680

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant,

de voorzitter,

de secretaris,

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk

drs. M.J.A. van Bijnen MBA

Opdrachtgever: mevrouw M. Wijnstekers, (073) 681 22 25,
mwijnstekers@brabant.nl

Programmamanager: mevrouw C.P.J.M. van Eenbergen, (073) 681 21 04,
cveenbergen@brabant.nl.

Opdrachtnemer: mevrouw L.P.A. Hoenselaar, (073) 680 81 42,
lhoenselaar@brabant.nl.